

2. Оніщенко Н.В. Екстрена психологічна допомога постраждалим в умовах надзвичайної ситуації: теоретичні та прикладні аспекти: монографія. Х.: Право, 2014. 584 с.

3. Психологічна допомога дитині у психотравмуючій ситуації. Методичний посібник. Суми, 2018. 4-5 с.

4. Психологічна допомога дітям у кризових ситуаціях: методи і техніки: методичний посібник. З.Г. Кісарчук, Я.М. Омельченко, І.М. Біла. Г.П. Лазос та ін. Київ, 2015. 232 с.

5. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми у конфліктний та постконфліктний період. Н.П. Бочкор, Є.В. Дубровська, О.В. Залеська та ін. Київ, 2014. 84 с.

6. <https://www.inforum.in.ua/conferences/16/29/201>

7. <https://osvitanova.com.ua/posts/5326-porady-psykholohyni-mishel-borby-dlia-znyzhennia-tryvozhnosti-v-ditei-cherez-viinu>

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ ТА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ З ООП В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ярмола Н.А., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, заступник директора з наукової роботи Інституту спеціальної педагогіки і психології ім.М. Ярмаченка НАПН Київ, Україна

Війна стала випробуванням для всіх українців, у тому числі для дітей із особливими освітніми потребами, їхніх батьків, а також, звичайно, для педагогів.

Багато сімей були вимушені покинути своє постійне місце проживання, звичний уклад життя, свої заклади освіти, перервати корекційні заняття та призупинити надзвичайно важливу для дітей з ООП корекційно-розвивальну роботу. Наразі, дуже швидко, без додаткових коштів та ресурсів, у нашому суспільстві почалася формуватися так звана «інклюзія породжена війною». І це, у майбутньому, стане початком формування нового покоління українців, для якого інклюзія стане частиною світогляду, сформується нове відношення до місця дитини з особливими потребами в суспільстві.

В умовах війни сформувалися нові категорії дітей:

- ✓ Залишились у місцях свого постійного проживання (Це можуть бути як більш спокійні регіони, так і місця де ведуться бойові дії);
- ✓ Евакуйовані до різних областей України (Внутрішньо переміщені особи. На сьогодні кількість тимчасово внутрішньо переміщених учнів, які долучилися до навчання з інших областей, сягає майже 44 тисячі.);
- ✓ Евакуйовані за межі України (Незважаючи, що знаходяться за межами України, мають право на зарахування на екстернатну або *дистанційну форму навчання*).

Викликом для всіх родин стало прилаштування до нових умов існування, пошук закладів освіти, налагодження корекційно-розвивальної роботи.

Педагогам закладів освіти, в свою чергу, прийшло швидко прилаштовуватися до нових умов роботи, опанувати навички роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. У вчителів та шкільних психологів обов'язковою стала просвітницька робота з батьками: інформування про можливу психологічну травму дитини, посттравматичний стрес та їх негативні наслідки для дітей [1].

Особливу занепокоєність у батьків викликає відсутність системного навчання та корекційно-розвивальних занять, особливо це стосується родин, які переселились до сільської місцевості або знаходяться на окупованій території, де

доступ до фахівців, у тому числі інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ), став неможливим. Хоча ІРЦ на постійній основі продовжують свою діяльність, максимально надавали та надають консультативні послуги, проводять методично-просвітницьку діяльність в онлайн-режимі, телефонному режимі та іншими засобами зв'язку за запитом закладів освіти та батьків. У безпечних регіонах, продовжували діяльність з проведення комплексної оцінки та надання корекційних послуг.

На думку закордонних дослідників (Denis Ugrin, Maren Hjortland), кризи, викликані військовим станом, як правило, тривалі, надзвичайно складні й важкі, а тому впливають на благополуччя та освіту протягом тривалого періоду [2].

Учителям невдовзі доведеться навчати дітей, які через поранення мають особливі освітні потреби (ООП). Педагоги будуть змушені шукати підхід до тих дітей з ООП, стан яких значно погіршився через бойові дії. Підтримка освітнього процесу, комунікація з учнями, налагодження контактів з батьками сприятиме покращенню психоемоційного стану дітей, що в свою чергу зменшить їх реакцію на стрес та його наслідки.

Фахівці країн з досвідом бойових дій розробили та надали поради щодо навчання дітей з ООП внаслідок бойових дій, які стануть у нагоді в організації інклюзивного навчання дистанційно [2]:

- Діти з ООП внаслідок війни потребують більшої делікатності. У порівнянні з тими, хто має певні фізичні особливості з дитинства, в них може не бути самоідентифікації себе як, приміром, людини на інвалідному візку. Тож необережне слово однокласників може травмувати. Профілактикою цього має бути роз'яснювальна робота з однолітками та їхніми батьками.

- Діти, які були поранені, зазнали жахів війни, викликають значно більше бажання пожаліти, ніж інші діти з ООП. Але сприйняття себе як жертви – не те, чого хочуть такі учні. Акцент варто робити на тому, що вони – ті, хто вижили, вийшли переможцями з ситуації.

- Якщо діти з ООП через психотравму не можуть працювати на уроках, треба дати змогу індивідуально та за бажанням говорити про почуття, думки, які заважають займатися.

- Надважливим є почуття безпеки. Його створюють та дають відчуття керованості щоденні однакові рутинні справи, які можна робити спільно з батьками.

- Існує феномен посттравматичного зростання: такі діти по суті є психологічно старшими за однолітків. У них вивільняються ресурси, які дають змогу активно розвиватися. Це дає надію, що, за допомогою вчителів, такі учні ще зможуть проявити себе та повернутися до більш-менш безпечного життя.

Роль школи під час війни значно більша, ніж освітня. Першочергова мета – підтримати, створити комфортну психологічну атмосферу, надати можливість висловитись та відчувати приналежність до спільноти. Не тільки надати академічні знання, а й відволікти дітей від тривожних новин та страшних подій, надати можливість спілкування зі своїми вчителями, друзями, однолітками.

Отже, в умовах військового стану освіта є не менш важливою ніж у мирний час, а якісна його організація потребує максимальних зусиль від всіх його учасників. Перш за все, освітній процес важливо адаптувати так, щоб навчання не перевантажувало дітей та педагогів. Дуже важливо, навіть винятково необхідно, залучати до освітнього процесу шкільного психолога, а якщо такого немає, психологів із громади (центрів професійного розвитку педагогічних працівників), які готові на волонтерських засадах допомагати дітям, а також вчителям. Адже якість освіти сьогодні багато в чому залежить від того, наскільки вчитель розуміє процеси, що відбуваються з учнями, уміє аналізувати, підтримувати, виявляє емпатійність, почуття такту та надає відчуття опори.

Література:

1. Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2019 р. № 530 і від 15 вересня 2021 р. № 957: Постанова Кабінету міністрів України від 26 квітня 2022 р. № 483

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/483-2022-%D0%BF#Text>

2. Матеріали бази фундації «Діти та війна»: Improving children's lives after wars and disasters <https://www.childrenandwar.org/>